

*Куртась О. В.,
викладач Сумського ОІППО*

ВИКОРИСТАННЯ ГІПЕРТЕКСТОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті актуалізована проблема необхідності широкого використання гіпертекстових технологій під час навчальних занять зі слухачами курсів підвищення кваліфікації з метою набуття ними нових професійних компетенцій.

Упродовж останніх двох десятиліть активний розвиток інформаційного суспільства спричинив зростання ролі інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у всіх сферах життя, а особливо у науці, освіті, виробництві. Саме тому, скоро не можливо буде уявити сучасний навчальний процес без використання ІКТ, і саме в зв'язку з цим вміння людини оперативно отримувати і передавати інформацію, розуміти логіку інформаційно-комунікативних процесів і активно до них долучатися сьогодні є актуальним.

Сучасний фахівець повинен мати високий рівень загальної, професійної та інформаційної компетентності, вільно орієнтуватися у світовому інформаційному просторі і використовувати його ресурси для саморозвитку та самореалізації.

Підготовка слухачів курсів підвищення кваліфікації передбачає розробку педагогічних методик, що спрямовуватимуться на особистісно-орієнтоване навчання. У педагогічних методиках будуть враховуватися психологічні особливості слухачів, їх здібності та інтереси. Якщо колись було можливим, пройшовши навчання протягом п'яти років (вища освіта), працювати все життя, користуючись здобутими знаннями, то сьогодні ми спостерігаємо велику потребу у постійному вдосконаленні професійного рівня, освоєння нових досягнень та здобуття нових навичок.

Освітній простір обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти має будуватися таким чином, щоб слухачі курсів підвищення кваліфікації мали змогу не лише отримувати інформацію для підвищення власної кваліфікації, а також самостійно отримувати інформацію, користуючись механізмом рефлексії та цілепокладання. Тому одним із завдань викладачів курсів підвищення кваліфікації є створення освітнього середовища, яке б забезпечувало самостійну діяльність слухачів.

Поява нових освітніх технологій розширює арсенал педагогічного забезпечення процесу самостійного опанування слухачами навчальної інформації, а відтак спонукає викладачів до нових наукових і методичних пошуків щодо оптимального використання нових засобів в освітньому процесі.

В контексті даної статті відповідною технологією постає гіпертекст, який ще наприкінці 1980-х років почав детально вивчатися науковцями як один з інноваційних та перспективних педагогічних засобів (Є. Машбиць, М. Жалдак, С. Новосельцев, М. Субботін, М. Дергач та ін.).

Сьогодні наукові дослідження педагогічних можливостей гіпертекстових технологій здійснюються у різних напрямках (О. Гагарін, С. Титенко, О. Гокунь, Б. Добронь, А. Статкевич, Н. Завізна та ін.) [1], але, незважаючи на зручність у користуванні, вищезгадана технологія широкого розповсюдження не отримала, що і обумовило наше звернення до згаданої теми.

Під гіпертекстовою технологією ми розуміємо формування, підтримку, нарощування і перегляд організованого у вигляді сітки тексту на комп'ютерній основі. Тому головна мета статті – висвітлення сутності, місця і можливості застосування гіпертекстових технологій у процесі набуття та відпрацювання навчального матеріалу слухачами курсів підвищення кваліфікації.

Відмітимо, що процес засвоєння слухачами інформації навчального курсу можна розглядати як процес створення внутрішніх предметних асоціацій, як своєрідне накопичення асоціативного фонду з певної предметної та суміжних з нею галузей наук.

Ми пропонуємо схему навчання, що містить навчальну інформацію організовану не як лінійну, як підручник, а гіпертекстово. У такий спосіб, поєднуючи традиційні засоби надання слухачеві навчальної інформації з тими, що організовані за гіпертекстовою технологією, ми створюємо навчальне середовище з елементами інтерактивності. Гіпертекстові технології передбачають активне застосування комп'ютерної техніки, а навчальний матеріал, організований у таких спосіб, включає в себе базу знань, систему закріплення і перевірки знань та формування навичок. Тож традиційна система перепідготовки слухачів курсів розшириться не лише електронними текстовими навчальними масивами, а й комп'ютерними матеріалами з відпрацювання та контролю отриманих знань, що дозволить, зрештою, викладачу створити повноцінне навчальне середовище, в якому головною умовою його роботи стане застосування гіпертекстового принципу структурування і надання слухачеві навчальної інформації.

Незважаючи на існування у наукових колах понять «гіпертекст» і «гіпертекстова технологія», частіше не розрізняють, що на нашу думку, не є позитивним.

Під гіпертекстом ми розуміємо «інтерактивну тематично організовану текстову інформацію, яка містить засоби оперативного виходу у допоміжні інформаційні масиви» [1]. Також існують і такі трактування гіпертексту: а) «Інформаційний фонд, який характеризується інформаційною повнотою повідомлення, наявністю посилань між статтями, а також певною кількістю розділів, відомостей відповідної тематики»; б) «Текст, що утворений з окремих текстографічних фрагментів-вузлів, між якими встановлено логіко-смісловий зв'язок».

Отже, «гіпертекст» – це, перш за все, структурований текст великого обсягу та інформаційної насиченості, структурні одиниці якого пов'язані між собою. Ключовим у цьому понятті є два елементи: великий (гіпер) текст і велика (гіпер) кількість зв'язків.

Користуючись префіксом «гіпер», гіпертексту надають і таке трактування [3]:

- 1) особливий метод побудови інформаційних систем, які забезпечують прямий доступ із збереженням логічних зв'язків між системами;
- 2) певна система представлення текстової та мультимедійної інформації у вигляді мережі пов'язаних між собою текстових або інших файлів;
- 3) особливий універсальний інтерфейс, відмінністю якого є його інтерактивність для користувача.

У цих визначеннях ключовим смислом виступає спосіб організації інформації. На нашу думку, у такому контексті мова може йти не про текст, а про технологію організації тексту, тобто про гіпертекстову технологію, що заснована на великій кількості інтерактивних зв'язків.

Сутність гіпертекстового підходу організації інформаційного простору полягає в тому, що в пам'яті людини знання зберігаються у вигляді окремих ідей і фактів між якими встановлено логіко-сміслові зв'язки. Тобто образ мислення людини має нелінійну структуру. Зміст інформаційного вузла гіпертексту розрахований на його сприйняття людиною, тому повідомляє певну думку, яка легко сприймається і містить окремі положення, з якими читач (за бажанням) може ознайомитися на інших вузлах [2]. Перехід між інформаційними вузлами здійснюється за допомогою гіперзв'язків, які закладаються за логікою автора гіпертекста і самостійно, відповідно до потреби, обираються читачем в ході ознайомлення зі змістом вузлів гіпертекста. Отже, гіпертекстова система, подібно до нашого мислення, також організовується нелінійно і реалізується на фізичних носіях. Саме цей факт робить гіпертекстову технологію організації навчальної інформації логічною і зручною у педагогічному використанні.

Більшість авторів виділяють такі можливості гіпертекстової технології:

- представлення навчальної інформації у вигляді смислових одиниць, наприклад – модулів;

➤ специфіка гіпертекстової організації матеріалу інформування слухача про зв'язки між певними аспектами наукової проблеми чи поняттями розкриває міжпредметні співвідношення теми, яка вивчається, і водночас, полегшує доступ до інформації;

➤ надання інформації, яка охоплює різні аспекти, проблеми, ідеї, які накопичуються і представляються у їхньому взаємозв'язку незалежно від заздалегідь прийнятої позиції. Отже, структурована інформація за допомогою гіпертекстових технологій може використовуватись слухачами як важливий елемент отримання рішень, що спираються на досить певну систему реально наданих і добре узгоджених між собою положень;

➤ гіпертекстова система вдосконалює письмо, залучаючи до нього засоби динамічного представлення, структурування і маніпулювання ідеями (смыслами);

➤ за допомогою гіпертекстових технологій розширюється можливість читання. Процес читання гіпертексту є різностороннім: читач може пересуватися різними шляхами, які обирає за власними інтересами, відстежуючи різні траєкторії викладення смислів. У такий спосіб виникає феномен творчого читання, який значно розширює можливості засвоєння знань.

Підводячи підсумки вищесказаного, можна визначити наступні переваги застосування гіпертекстових технологій у навчальному процесі:

➤ слухачеві пропонується ієрархічно організована навчальна інформація, при роботі з якою він має можливість не тільки наслідувати логіку викладача, а й формувати власну логіку розуміння навчальної дисципліни;

➤ слухач може оперативнo ознайомитися з окремим аспектом кожного поняття, яке подається у навчальному матеріалі і знов повернутися до читання головного тексту. Саме через такі зв'язки людина осмислює кожне поняття;

➤ використання навчального матеріалу за допомогою гіперпосилань дозволяє слухачеві на етапі опанування новим матеріалом поєднати нові знання з тими, якими він уже володіє, що прискорить процес засвоєння знань і зміцнить

зв'язок між ними. При цьому, слухач під час знайомства з різними рівнями навчального матеріалу має можливість продивитися ту частину навчальної інформації, яка буде вивчатися або виходить за межі програми навчального курсу;

➤ під час засвоєння навчального матеріалу важливо закріпити зв'язки між новими і знайомими блоками знань. Наочна картина такого поєднання в структурованому за гіпертекстовою технологією навчальному матеріалі дає можливість слухачеві при закріпленні змісту теми самостійно дібрати такі запитання і завдання, які сприятимуть включенню нової інформації до системи раніше набутих знань кожного студента.

Таким чином, сьогодні гіпертекст як спосіб організації і представлення інформації стає провідною технологією в комп'ютерних системах. Створено і створюються програмні продукти для реалізації всіх можливостей гіпертекстової репрезентації інформації.

Зауважимо, що використання гіпертекстових технологій дозволяє слухачеві в індивідуальному порядку в ході роботи із викладачем навчального курсу отримати, відпрацювати та перевірити свої знання, а викладачеві, в свою чергу, створити умови для осмислення, планування, контролю та активного управління процесом підготовки слухача курсів підвищення кваліфікації. Гіпертекстові технології відкривають широкі можливості педагогічних пошуків в аспектах дидактичних умов створення і впровадження гіпертекстової навчальної інформації, моделювання з допомогою гіпертекстових технологій освітнього простору, максимально наближеного до реальних виробничих умов, рефлексії слухача в ході його роботи в освітньому просторі, організованому за гіпертекстовою технологією.

Список використаної літератури

1. Гагарін О. О. Проблеми створення гіпертекстового навчаючого середовища / О. О. Гагарін, С. В. Титенко // Вісник Східноукраїнського національного

університету імені Володимира Даля. Ч. 2. – Луганськ, 2007. – № 4 (110). – С. 6–15.

2. Добронець Б. С. Гипертекстовая обучающая среда со средствами контроля [Электронный ресурс] / Б. С. Добронец, А. А. Шпиков ; Новосибирский государственный университет.

3. Завієна Н. С. Гіпертекстові навчаючі системи як засіб активізації навчальної діяльності в педвузі / Н. С. Завієна. // Активізація навчальної діяльності у вищій і загальноосвітній школі : збірник наукових тез Міжнародної науково-практичної конференції (Кривий Ріг, 27–28 вересня 2000 р.) / під ред. В. К. Буряка, Л. В. Кондрашової. – Кривий Ріг : [б.и.], 2000. – С. 41–45.